

scendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto » August. contr. litt. Petil. I. II. c. 2.

Corollarium 1. In sacramento ss. Eucharistiae, ut est sacramentum permanens in refectionem animarum nostrorum, duplex ratio, ex qua causalitatem sacramentorum declaravimus, multo mirabilius multoque excellentius se habet. Diximus 1°. in sacramenta, quatenus moraliter sunt actiones Christi redemptoris, derivari ex persona et meritis, passione et morte Iesu Christi dignitatem supernaturalem, quae exigit collationem gratiae. At vero in hoc amoris mysterio dignitas obiectiva exigens sanctificationem non iam solum constat ex morali attributione et appropriatione actionis ad Christum redemptorem; sed dignitas continetur ipso reali corpore et sanguine Filii Dei cum omnibus eius meritis infinitis, quod corpus et qui sanguis vi verborum in statu cibi ac potus ad nutriendas gratia animas nostras sub speciebus panis et vini ab ipso constituitur. In aliis itaque sacramentis est derivatio dignitatis ex persona et meritis Christi in rem aliam tamquam in instrumentum separatum; hic, si spectetur persona divini Verbi, est derivatio dignitatis in suum proprium corpus et sanguinem et in totam suam sanctissimam humanitatem hypostaticē Verbo unitam, quae est instrumentum coniunctum sicut olim ad merendam nobis sanctificationem, ita nunc ad eam nobis actu conferendam. Si vero spectetur Christus secundum quod homo est, sic derivatio solum dici potest per identitatem ex uno statu connaturali, quo est in coelo, ad statum alterum sacramentale, in quo se constituit nutrimentum animarum nostrarum. Paucis: in sacramentis reliquis ut actionibus Christi est derivatio pretii ex persona et meritis Christi; in hoc sacramento Christus ipse impertit se ipsum in statu sacramentali, corpus et sanguinem suum sacrificio oblatum ut pretium nostraræ sanctificationis, cum omnibus suis meritis infinitis, quamvis pro mensura nostraræ dispositionis finito modo applicandis; unde merito a Dionysio (Eccl. Hierach. c. 3.) dicitur sacramentum sacramentorum. « In sacramento Eucharistiae continetur ipse Christus substantialiter, in aliis autem sacramentis continetur quedam virtus instrumentalis

participata a Christo; semper autem quod est per essentiam potius est eo, quod est per participationem » s. Thomas 3. q. 65. a. 3. cf. de verit. q. 27. a. 4.

Declaravimus 2°. efficaciam sacramentorum eo, quod divina operatio sanctificans in eis tamquam in verbis Dei practicis sese manifestat, et eis speciali modo divina omnipotencia inexsistit. At in sacramento Eucharistiae divinitas non solum per operationem et manifestationem speciali modo inexsistit, sed vi unionis hypostaticae per concomitantiam « inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter » (Coloss. II. 9.). Ipse itaque sanctitatis auctor Christus Iesus, persona divina in dupli natura sese nobis coniungit nosque complectitur ad effectum nostrae sanctificationis; secundum divinam quidem naturam ut causa princeps physice producens gratiam, per carnem vero et sanguinem suum, ratione cuius ibi totus Christus sacramentaliter existit, tamquam per instrumentum coniunctum, cuius infinita dignitas et infinitum pretium derivatur ex infinita excellētia personae, nobis sacramentaliter donans se ipsum ut animae nutrimentum et nobis applicans thesaurum meritorum suorum (cf. Conc. Trid. sess. XIII. cap. 3. can. 1.). Caro enim Christi vivifica est et sanctificans non quidem per se et quatenus natura est carnis, sed quia eius est caro, qui omnia vivificat. (Vide tractat. nostrum de Incarn. et Petav. de Incarnat. I. X. c. 2.)

Corollarium 2. Intelligitur ex dictis, quare non ipsa sumptio Eucharistiae sed tantum res permanens (corpus et sanguis Christi sub speciebus panis et vini) sit sacramentum; sumptio autem sit solummodo sacramenti permanentis applicatio et necessaria conditio, ut sacramentum in actu secundo conferat gratiam sacramentalem; quia scilicet dignitas exigens collationem gratiae tota residet in sacramento permanente, non autem inest ipsi sumptioni, in qua erit quidem meritum ex opere operantis, non tamen virtus obiectiva postulans collationem gratiae ex opere operato. (Lugo de Euchar. disp. I. sect. 7. n. 117. 118.)

THESIS XI.

De rationibus cur a defendenda causalitate physica sacramentorum abstinendum nobis videatur.

« Cum explicata causalitas moralis visibilium sacramentorum ex principiis indubio certo consequatur, et per eam doctrinae catholicae de efficacia et dignitate sacramentorum novi testamenti plene satisfiat, opinio vero de efficientia physica signorum visibilium ad producendum effectum sacramentalem, primum quidem ex principiis fidei colligi non possit, deinde vero intelligentiam dogmatis reddat impeditissimam; ab hac defendenda sententia theologus praeeuntibus multis et gravissimis doctoribus tuto et prudenter abstinere potest. »

I. Nihil assumi in demonstranda causalitate *moralis* sacramentorum, quod non sit ex principiis fidei certum, satis constat ex thesi praecedenti. Totum enim eo tandem revocatur, quod Christus redemptor sacramenta instituit perpetuo per legatos suos suo nomine et sua auctoritate administranda ad applicationem meritorum suorum pro singulis iniciatis; unde consequens est, sacramentis, utpote quae moraliter sunt actiones Christi ipsius, inesse *dignitatem supernaturalem* ex persona et meritis redemptoris, vi cuius dignitatis exigant collationem gratiae pro iniciatis.

Ex hac autem doctrina sacramenta veras esse *causas gratiae* non autem solum conditionem *sine qua non*, pariter in superioribus satis demonstratum est.

Iam vero sacramentis praeter rationem verae causalitatis et praeter fundamentum huius causalitatis, quod est eorum *dignitas ex pretio sanguinis Christi*, insuper vindicandum esse *physicum influxum* ad producendam gratiam, neque in Scripturis neque in traditione neque in consentiente explicatione doctorum catholicorum continetur, aut ex hisce fontibus theologicis ea probabilitate deduci potest, ut explicatio testimoniorum in sensum causalitatis *moralis*, de qua aliunde certo constat, non aequa probabilis vel etiam probabilior censeri debeat.

Ex Scripturis nihil aliud in hanc rem proferri potest, quam quod dicimur regenerari *ex aqua, ex aqua et Spiritu Sancto*, sanctificari *per impositionem manuum*. Iam vero his loquendi modis exprimitur quidem ratio verae causae, ut

etiam ex catholica interpretatione et intelligentia constat; qualis vero sit *modus operationis physicus an moralis*, non ex hisce particulis colligi potest, sed vel ex subiecta materia de qua agitur, vel ex doctrina aliunde comperta disci debet.

Falsum omnino est, huiusmodi locutionibus proprie significari causam physicam tantummodo; aequa enim frequenter et etiam frequentius adhibentur de causa morali: « reconciliatus sumus Deo per mortem Filii eius » Rom. V. 10; Coloss. I. 22; Heb. II. 14; « habemus redemptionem per sanguinem eius » Eph. 1. 7; « redempti estis de vana vestra conversatione... pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi » 1. Pet. I. 19; Act. XX. 28; Coloss. I. 14. 20; Heb. XIII. 12; 1. Io. I. 7; « genuit nos verbo veritatis » Iac. I. 18; « renati non ex semine corruptibili sed incorruptibili per verbum Dei vivi » 1. Pet. I. 23.

Ex principio hermeneutico indubitato ita concludendum est: ubi exprimitur simpliciter causalitas, semper intelligendus est modus conveniens naturae rei de qua agitur; non autem supponendus modus sine novis miraculis impossibilis, nisi de his aliunde constet. Atqui naturae sacramentorum, de qua aliunde certo constat (ex dictis thesi antecedenti), conveniens modus conferendi gratiam est *efficientia moralis*; *efficientia* autem *physica* sine novis miraculis de quibus nulla occurrit mentio, locum habere nequit. Ergo in omnibus huiusmodi locis Spiritus Sanctus non aliam quam morallem efficientiam, quae ipsi naturae et sanctitati rituum sacramentalium convenit, voluit indicare et a nobis intelligi. Lugo disp. IV. sect. 5. n. 60. 61; Arriaga disp. XI. sect. 3; Pallavicinus de Euchar. n. 247. Nisi ita esset, et si absque consideratione rei, de qua agitur, phrases grammaticae ultra suum scopum urgenda essent, lingua humana redderetur inintelligibilis; et vero fingere etiam poterimus, aquam esse materiam, ex qua tamquam ex spirituali semine regeneremur, vel esse causam aequa principalem ac Spiritum Sanctum, quia dicimur regenerari ex aqua et Spiritu Sancto; quae sunt profecto absurdia.

In ipsa Scriptura ubi de sacramentis agitur, principia traduntur in superiori thesi n. II. indicata, ex quibus non

aliam quam moralem efficientiam colligere licet. Imo etiam diserte, ubi efficacia sacramentorum explicatur, ea absque mentione efficientiae physicae omnino constitui videtur in obiectiva postulatione et impetracione remissionis peccatorum et sanctificationis, ita ut ipsum sacramentum sit *objiectiva postulatio gratiae* fundata in consummatis meritis redemptoris et institutoris sacramentorum. Quae est ipsa *causalitas moralis* superiorius a nobis declarata et demonstrata.

Locus hoc pertinens est principis Apostolorum. « Salvos facit baptisma non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio (*ἐπερωτημα*) in Deum per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei, deglutiens mortem » 1. Pet. III. 21. Cum posterioris incisi, de quo quaerimus, quoad modum significandi multae sint ac diversae Patrum ac interpretum explicationes; ipsum contextum inspiciamus. Illis verbis « bonae conscientiae interrogatio in Deum » enuntiari attributum et efficientiam spiritualem baptismi, clarum est ex oppositione ad prius indicatum, quo attributum et efficientia mere materialis negatur: « non carnis depositio sordium, sed bonae conscientiae interrogatio. » Ex eadem oppositione membrorum clarum eo ipso est, ipsum baptismum dici *ἐπερωτημα* interrogacionem bonae conscientiae, seu hoc esse praedicatum baptismi ipsis, sicut de eo tamquam praedicatum negatur *carnis depositio sordium*. Ita Basilium intellexisse puto, ubi ait: « si qua est gratia in aqua, non est ex ipsis aquae natura, sed ex *Spiritus praesentia*; non enim est baptismus carnis depositio sordium, sed bonae conscientiae interrogatio in Deum » de Sp. S. c. 15. Hanc itaque « bonae conscientiae interrogacionem » Basilius tribuit praesentiae Spiritus Sancti, seu potius aquae sive baptismo, quatenus ei adsistit Spiritus Sanctus. Iam quid sibi vult baptismus, qui sit *interrogatio bonae conscientiae?* Graecum verbum *ἐπερωταω* significat quidem interrogare, sed per hebraismum usurpatum etiam pro postulatione et rogatione; nam hebraice et aramaice נְאָשָׁר utramque habet significationem, sicut et substantivum ἀληθής (Phil. IV. 6) interrogationem et postulationem significat. Ita etiam *ἐπερωταω* tum Matth. XVI. 1. tum Ps. 137

(136). 3. (penes LXX) (1) adhibetur pro postulatione. Haec si vera sunt, Petrus efficientiam baptismi in eo collocat, quod est *efficax postulatio obiectiva bonae conscientiae* (2); hic autem valor postulationis derivatur ex persona et completis meritis Iesu Christi, « per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei deglutiens mortem » (vide supra p. 91). Atqui haec est ipsa *efficientia moralis* a nobis in superiori thesi declarata ac demonstrata. Hanc ergo et non aliam Petrus diserte sacramentis vindicare videtur.

Ad Patrum doctrinam quod spectat, eodem prorsus modo sentiendum est. Quod scilicet docent Scripturae de sacramentis velut *veris causis* sanctificationis nostrae, id Patres repetunt et urgent instantius et multiplice varietate similitudinum persuadere nituntur; ad *veritatem enim causalitatis* persuadendam non ad eius modum illustrandum illae similitudines pertinent. Si quando vero explicant rationem et modum efficaciae sacramentorum, non alia quam efficientia moralis ex eis intelligi potest.

Ita docent, a) quando efficaciam sacramentorum formiter constituunt in eo, quod continent *premium sanguinis Christi*, quod rubent sanguine Christi, quod in sacramentis immersimur sanguini Christi, h. e. per sacramenta continentia valorem sanguinis Christi idem valor nobis applicatur (supra th. X.); quando b) spectantes efficientiam *physicam*, hanc, quatenus est *physica*, docent esse ex parte visibilis ritus tantum externam in corpore, internam autem productionem *physicam* gratiae in anima esse solius Dei. Ita non obscure s. Cyrillus cateches. XXI. n. 3. distinguit *sanctitatem* sacramenti, vi cuius est efficax, et operationem *physicam* gratiae, quae in coniunctione cum visibili sacramento Spiritui Sancto tribuenda est. « Sacrum unguentum non amplius commune est post invocationem Sancti Spiritus,

(1) Ἐπερωτησαν αὐτὸν σημειού ἐκ του οὐρανου ἀποδείξαι αὐτοῖς Mt. XVI.
Ἐπερωτησαν ἡμας λογους ὧδων .... ἀστε ἡμιν ἐκ των ὧδων Σιων Ps. 136.

(2) Apostolus adhibet nomen *ἐπερωτημα* quod significans ipsam interrogationem vel postulationem *obiectivam* differt ab *activo* *ἐπερωτησις* sicut differunt *βουλημα* et *βουλησις*, *ἀναθημα* et *ἀναθεσις*, *συστημα* et *συστασις* κ. λ.

sed fit efficax praesentia ipsius divinitatis. Quod symbolice fronti aliisque sensibus tuis illinitur, visibili quidem unguento corpus ungitur, Sancto autem et vivifico Spiritu anima sanctificatur » (supra th. VI. n. III.). Pariter s. Augustinus asserta primum efficacia sacramenti iuxta illud, « nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto etc. », declarat modum et ordinem operationis in hunc sensum: « aqua igitur exhibens forinsecus sacramentum gratiae, et Spiritus operans intrisecus beneficium gratiae, solvens vinculum culpe, reconcilians bonum naturae, regenerant hominem in uno Christo, ex uno Adam generatum » Aug. ep. 98. n. 2. ad Bonifa. cf. contr. Crescon. 1. II. n. 16. 26. « Neque aliquis discipulorum eius dedit Spiritum Sanctum; orabant quippe, ut veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant, quem morem in suis praepositis etiam nunc servat Ecclesia » August. Trin. XV. n. 45. cf. s. Hieronym. in Is. IV. 4. « Remissio peccatorum, sive per baptismum sive per alia sacramenta donetur, proprie Spiritus Sancti est, et ipsi soli huius efficientiae privilegium manet. Verborum solemnitas et sacri invocatio nominis et signa apostolicis institutionibus sacerdotum ministeriis attributa, visibile celebrant sacramentum, rem vero ipsam Spiritus Sanctus format et efficit, et consecrationibus visibilis in visibiliter manum totius bonitatis auctor apponit, et plenitudinem gratiae unctionis divinae pinguedo (i. e. divina bonitas et omnipotentia sanctificans) sanctificatiibus officialibus (i. e. visibili sacramento) infundit, et rem sacramenti consummat et perficit » Auctor de oper. cardin. Christi: de Baptism. Christi (in appendice Opp. Cypriani p. 93.) cf. vulg. Ambros. de Sacram. I. I. c. 5. n. 15. Vide de Lugo disp. IV. sect. 5. n. 56.

Quae vero testimonia Patrum nonnullis theologis videntur asserere physicam efficientiam visibilium sacramentorum, ea demonstrant quidem manifesto, sacramenta esse veras causas gratiae et non solum conditiones vel signa, ad quorum praesentiam Deus ex pacto et promissione sua gratiam conferat; demonstrant etiam virtutem et omnipotentiam divinam in sacramento; atque adeo sacramentum,

si simul spectetur divina omnipotentia cum visibili rito, physice producere gratiam: non tamen demonstrant physicum influxum ipsius signi sensibilis ad productionem gratiae. Sic sine dubio declaratur virtus propria sanctificans visibilis sacramenti, quando dicitur « aqua et visibile elementum combibere vim sanctificandi, sanctificari et transformati in statum sacrum, eique inseri vim sanctificantem, Deum ipsum dare elemento virtutem sanctificandi, Spiritum Sanctum supervenire aquis, illabi elementis, et per eius praesentiam elementum fieri efficax, mirabilem esse virtutem aquae accidente verbo, ut corpus tangat et cor abluit, mirabilem effectum simplicissimi ritus, ut homo inter pauca verba tinctus mundior resurgat. » At haec omnia verissima sunt, si sacramentis ex meritis Christi inest supernaturalis dignitas exigens collationem gratiae atque adeo virtus efficacia morali conferens gratiam, et si eadem dignitas supernaturalis postulat coniunctionem sanctificantis operationis divinae. Quod deinde sacramentis adscribitur efficientia similis illi, quae est verbi creantis, eo quod sacramenta sint practica verba Dei sanctificatoris; id non physicum operandi modum visibilis ritus demonstrat, sed demonstrat sacramenta esse expressionem et manifestationem virtutis divinae physicis sanctificationem (supra th. X. n. III.). Postremo comparationes sacramentorum cum aquis producentibus pisces, cum utero materno, cum virtute supernaturali b. Virginis ad generandum Christum praeclarissimae sunt ad demonstrandam veritatem et realitatem causalitatis, sed non possunt applicari ad explicandum modum causalitatis; si enim ultra scopum urgentur comparationes, etiam absurdia ex eis deducuntur, puta e. g. aquam baptismi esse causam materialem hominis regenerati.

Theologi qui huiusmodi Patrum testimonia non nisi de causalitate physica sacramentorum intelligi posse putabant, eo decepti sunt, quod propriam rationem et virtutem causae moralis non satis considerantes, eam a conditione sine qua non vel a mero signo vix distingui putabant. Quod si verum esset, et si non alia daretur causa proprii nominis quam physica; sine dubio ex Scripturae et Patrum doctrina

na, quae sacramentis virtutem *verae causae* evidenter vindicat, etiam causalitas physica demonstrata censeri deberet.

In hanc confusionem causae moralis cum mera conditio vel signo certe incidit auctor Operis de Re Sacramentaria (Drouin), dum inter cetera ex huiusmodi Patrum locutionibus ita concludit: « quis quaeso eius simplicitatem non rideat, qui sic exclamaret: quae est tanta virtus syngraphae, ut ea exhibita statim pecunia numeretur? quae tanta signi tabernae appensi vis, ut eo conspecto viator defatigatus diversorum ad coenandum petat? Ne igitur paris simplicitatis et imperitiae Patres accusemus, fatendum, ex eorum mente sacramenta virtutem habere acceptam divinitus ad gratiam physice conferendam » l. I. q. 3. c. 2. probat. 2. Negamus paritatem et consequentiam ex ea deductam. Sacraenta non sunt mere signa, sed sunt verae causae dignitate et virtute supernaturali; eorum effectus non est aliquid vulgare ut in allatis exemplis, sed maximum et pretiosum donum gratiae et adoptionis filiorum. Ut exemplo utar aptiori, quam est « signum tabernae, » non sane opera supernaturalia physice sed *moraliter* tantum sunt causa aeternae gloriae; nec tamen puto Drouinius rideret simplicitatem et imperitiam hominis, qui cum Apostolo miraretur, quod « momentaneum et leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis » 2. Cor. IV. 17.

Si ex Scriptura et Patribus modus ille efficientiae physicae deduci non potest, quod ipsum etiam de consensu scholae dicendum esse paulo post apparebit; haec sola ratio satis est, ut ab ea opinione defendenda abstineamus. Neque enim haec res aliunde quam ex verbo Dei, et eius consentiente intelligentia in Ecclesia demonstrari posse videtur. Hoc autem argumentum nostrum *negativum* ut vim habeat, supponit modum illum operationis physicae continere mysteria, quae non ex sola revelatione *verae causalitatis* sacramentorum deduci queant, sed speciali indigerent revelatione, ut cognosci a nobis possent; et quae si assumantur solum ut hypothesis ad dogmatis explicationem, illud non illustrent, sed multo reddant obscurius et intellectu

difficillimum. Quo sensu revera talia mysteria, minime revelata, contineantur in illo modo explicationis, paucis declarabo.

II. Non loquimur de ea sententia, quae neque qualitatem supernaturalem physicam sacramentis inditam, per quam concurrente physice ad productionem gratiae, neque elevationem eorum ex potentia obedientiali ad talem modum physicae operationis admittit; sed docet, sacramenta dum applicantur, *deferre imperium divinum*, vel *operationem Dei* agentis principalis *communicari sacramentis*, atque ita operationem Dei determinatam per sacramenta physice producere gratiam. Hanc enim doctrinam putamus posse intelligi ita, ut solis verbis differat a nostra explicatione (supra th. X. n. III.). Pariter non agimus de sententia alia quorundam theologorum, qui aiunt, sacramenta esse *causas physicas indirectas gratiae*. Quod ita declarant: « causam physicam instrumentalem indirectam eam esse, quae aliquid physice producit, cui principalis effectus sit coniunctus. Igitur si ad applicationem physicam sacramentorum, ad ablutionem aquae, ad iunctionem olei, gratiam infundit occulta et inenarrabilis virtus Spiritus Sancti, tametsi elementa sensibilia spiritualem virtutem non habeant, erunt nihilominus physica producendae gratiae instrumenta » (Berti l. XXX. c. 20.). Haec doctrina non solum non continent *physicam productionem gratiae* per instrumentalem influxum visibilis sacramenti, de quo nos agimus; sed nisi aliquid addatur, neque explicat, quomodo sacramenta sint *verae causae* et non solum conditions necessariae ad collationem gratiae; si autem melius explicetur, causalitas sacramenti physice applicati ad producendam gratiam non alia erit quam *moralis*.

Sermo itaque nobis est de *operatione physica* proprio sensu, quando dicitur ipsum elementum visibile, ipsum sensibile verbum elevari a Deo ita, ut sua physica operatione agat in animam, et in ea non quidem ceu agens principale, sed tamquam instrumentum Dei principalis agentis producat sua actione gratiam; sive iam dicatur elementum et sensibile verbum elevari a Deo per aliquam *qualitatem super-*

naturalem ei inditam ad effectum gratiae vel nescio cuius ornatus et dispositionis producendum (quae posterior opinio fuit veterum Thomistarum Paludani, Capreoli, Dezae), sive elevatio concipiatur absque tali qualitate solum eo, quod Deus omnipotens quavis re uti possit tamquam instrumento ad quemvis effectum. Aiunt enim in quavis re eo ipso, quod est *ens reale*, esse *virtutem inchoatam* ad quidvis efficiendum, quod non specialem aliunde involvat contradictionem, si Deus concursu supernaturali suppleat defectum virtutis naturalis. Talem rerum omnium proprietatem illi theologi appellant *potentiam obedientialem activam*. Hanc doctrinam potissimum excoluit P. Suarez in 3. P. T. I. disp. 31. cf. de Sacram. disp. 9. sect. 1. versus finem.

Non dicemus, quod aliqui theologi contendunt, repugnare efficaciam physicam sacramentorum ad gratiam instrumentaliter producendam; neque enim rerum sive spirituallium sive materialium naturae, nominatim natura gratiae ipsius, conditions ad quas creatura a Deo elevari possit, relationes, quae possint per divinam omnipotentiam intercedere vel non possint inter res sensibiles et inter spiritum, ita nobis sunt perspectae, ut *a priori* evidenter intelligamus vel repugnantiam vel non repugnantiam huiusmodi instrumentalis actionis. Falluntur tamen ii theologi, quibus satis est ostendisse nobis repugnantiam *non esse evidenter*, ut concludant: ergo talis modus efficientiae *non repugnat*. Sicut enim potest esse obiective possibile imo et realiter existens, quod lumine rationis non cognoscimus positive ut possibile, quamvis neque cognoscamus evidenter ut impossibile; ita hoc idem accidere potest in eo, quod obiective reipsa involvit contradictionem. Quid enim neque possibilitatem neque impossibilitatem cognoscere est aliud quam ignorantia? Quomodo vero inferre possum ex ipsa mea ignorantia possibilitatem rei, quamdiu nullae suppetunt rationes sive intrinsecus perspectae sive ex revelatione deductae, quibus me ab illa mea ignorantia expediam?

At vero admissa etiam non repugnantia, factum ipsum non videtur asserendum. Nam a) negari non potest, gratiam sanctificantem, donum illud pretiosum quo constitui-

mur consortes divinae naturae (2. Pet. I. 4.), templum Spiritus Sancti inhabitantis (1. Cor. III. 16; VI. 19; Rom. V. 5.), filii Dei adoptione (Rom. VIII. 15; Gal. IV. 6.), ex sua natura postulare, ut a Deo solo producatur non minus, quam id de creatione proprie dicta communis sententia conceditur; sive iam cum vetustioribus theologis imo vero cum Scriptura sacra illam infusionem gratiae dicas *creationem* (cf. Ps. L. 2; Eph. II. 10. etc.), sive cum aliis dicas *educationem ex subiecto*, in quo tamen sola est capacitas, nullum autem principium, nulla virtus et inchoatio ad gratiam (vide th. VIII. n. I.). Proinde concursus instrumenti physice ipsam effectiōnem gratiae attingentis, et adhuc magis, si pro tali instrumento assumantur res materiales vel materialis actio successiva ut ablūtio e. g. et pronuntiata verba: huiusmodi inquam concursus et modus effectiōnis evidenter est praeter rerum etiam supernaturalium ordinem et naturam, et sane impossibilis sine novis miraculis ab ipsa infusione gratiae per se considerata omnino distinctis ac diversis (cf. de Lugo disp. IV. sect. 4. n. 48. 49.). At vero, ut fatetur et contendit ipsemet Suarez in alia materia (Trin. I. II. c. 12. n. 15.), « huiusmodi ineffabilia mysteria asserenda non sunt sine fundamento cogente. »

b) Ex iis, quae de causalitate sacramentorum in verbo Dei docentur, talis modus operationis deduci non potest; vel certe, quod omnes fateri debent, non potest sufficiente claritate deduci ita, ut absque ullo fidei et sanae doctrinae periculo non sit cuique integrum negare, hunc esse sensum sive in Scripturis sive in doctrina Patrum. Quae abunde superius demonstrata sunt.

c) Theologi scholae, qui eam sententiam defendunt, inter se magnopere dissident in modo explicandi; alii quam plurimi eam reiiciunt et oppugnant, vel certe ut non necessariam et nimis incertam seponunt. Ita sua aetate « magnos magistros » sensisse s. Bonaventura testatur 4. dist. 1. P. 1. q. 4; et 3. dist. 40. dub. 4 (1). Inter magnos magistros com-

(1) S. Bonaventura in utroque loco citato primum exponit modum operationis physicae ostendens, quot et quantae occurrant in eo difficultates, « quae, inquit, non idcirco narro, quia credo esse insolubilia,